

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

«*Ανερρίφθω κύβος*»*: η περιβόητη φράση του Ιουλίου Καίσαρα προ του Ρουβίκωνος επελέγη ως τίτλος της ανά χείρας μελέτης· όχι αυτολεξεί. Στο Internet, στα διαδικτυακά τυχερά παίγνια, οι «κύβοι» δεν ρίπτονται, αλλά «επιλέγονται» με click. Συνεπώς, η φράση τροποποιήθηκε σε «*electa alea esto*», προκειμένου να δοθεί εμφατικός τόνος στα υπό διακύβευση ζητήματα που θα εξεταστούν εδώ.

Το 2014 ζητήθηκε η γνώμη μου για μια υπόθεση σε σχέση με τον –τότε νομικά πρωτόγνωρο– διαδικτυακό στοιχηματισμό. Όταν το 2019 ετοιμαζόμουν να αρχειοθετήσω τον φάκελο, διαλογίστηκα ότι αυτό το, σημαντικό σε όγκο, υλικό, μάλλον θα καταχωνιαζόταν κάπου, ανάμεσα σε άλλες δικηγορικές υποθέσεις. Κυρίως όμως διαπίστωσα, με κάποια θλίψη, ότι στον ελληνικό νομικό κόσμο τα τεκταινόμενα στον χώρο των τυχερών παιγνίων δεν απέκτησαν ποτέ μεγάλη απήχηση. Ονόματα υποθέσεων ενώπιον του ΔΕΕ, όπως *Gambelli*, *Placanica*, *Liga Portuguesa*, μάλλον αφήνουν αδιάφορο τον Έλληνα νομικό. Κι αυτό, παρόλο που ερμήνευσαν καθοριστικά τόσο γενικότερα τη Συνθήκη Ίδρυσης της ΕΕ, όσο και σημαντικότερες έννοιες, όπως το «γενικό συμφέρον» ή την «ελευθερία παροχής υπηρεσιών», υπό διακύβευση σε σχέση με περιορισμούς και απαγορεύσεις. Ακόμη και μετά από την έξαρση, το 2011, και με αφορμή σχετικό προδικαστικό ερώτημα του ΣτΕ, η σχετική συζήτηση –και η αρθρογραφία– παρέμεινε σε χαμηλούς τόνους. Ούτε η *Stanleybet* θυμίζει κάτι, ούτε η ΣτΕ(Ολ) 3167/2014 εμφανίζεται –με ελάχιστες εξαιρέσεις– στην ελληνική νομική βιβλιογραφία. Αυτές οι σκέψεις ωρίμασαν την απόφαση για την παρούσα μονογραφία, σε συνδυασμό με τις μέχρι τώρα επιστημονικές μου αναζητήσεις για τις ρυθμιστικές δυνατότητες του δικαίου έναντι των νέων τεχνολογιών. Τύχη αγαθή το έφερε ώστε από το 2021 να τοποθετηθώ μέλος στην Επιτροπή Ελέγχου και Εποπτείας Παιγνίων (ΕΕΕΠ), αποκτώντας άμεση πρόσβαση σε πρωτογενές υλικό από τη σκοπιά του ρυθμιστή, ιδίως στα τεχνικά ζητήματα.

Ταπεινή λοιπόν προσδοκία αυτής της μελέτης είναι αφ' ενός να καταγραφεί η πορεία, μέχρι την τρέχουσα ρύθμιση, των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων και αφ' ετέρου να παρατεθούν οι δικαιοπολιτικές και τεχνικές επιλογές που έχει στη διακριτική του ευχέρεια ο ρυθμιστής και, ειδικότερα, να αναλυθούν, με κριτική διάθεση,

* Συνήθως λέμε «ο κύβος ερρίφθη», αλλά ο ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ αναφέρει για το περιστατικό: «... Έλληνιστί πρὸς τοὺς παρόντας ἐκβοήσας, “*Ανερρίφθω κύβος*”, διεβίβαζε τὸν στρατόν» (ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Πομπήιος*, 60.2). Η φράση αποδίδεται στον ποιητή ΜΕΝΑΝΔΡΟ (ἐν *Ἀρρηφόρῳ*, *Δειπνοσοφισταί*, 13-8). Την ίδια φράση επαναλαμβάνει και ο ΣΟΥΗΤΟΝΙΟΣ στα λατινικά ως «*jacta alea est*» (C. SUETONIUS TRANQUILLUS, *Vita Divi Juli*, 121 CE, 33).

οι επιλογές του Έλληνα νομοθέτη και οι δυνατότητες της τεχνολογίας να συμβάλει στην επιβολή των ρυθμίσεων. Ευνόητο ότι αυτές είναι προσωπικές επιστημονικές απόψεις και σε καμία περίπτωση δεν εκφράζουν ή προδικάζουν τις απόψεις της ΕΕΕΠ.

Και σε αυτήν την έκδοση επελέγη η μέθοδος της παράθεσης των διατάξεων και των λεπτομερειών στις υποσημειώσεις: Οι αναγνώστες που θέλουν να αποκομίσουν μια γενική ιδέα για τα διαδικτυακά παίγνια και τη ρύθμισή τους θα περιοριστούν στο κυρίως κείμενο. Όσοι/ες όμως επιθυμούν να εμβαθύνουν –και ιδίως οι νομικοί της πράξης– είναι απαραίτητο να κατευθυνθούν στις υποσημειώσεις έχοντας παραπλεύρως την υπό παραπομπή νομοθεσία και νομολογία.

Η βιβλιογραφία έχει ληφθεί υπ’ όψιν μέχρι και τον Μάιο 2023, ενώ επισκέψεις στις αναφερόμενες ιστοσελίδες πραγματοποιήθηκαν μέχρι και τον Δεκέμβριο 2023.

Έχει ξεκινήσει μια συζήτηση για το εάν οι συγγραφείς πρέπει να αναφέρουν τη χρήση εφαρμογών Τεχνητής Νοημοσύνης, όπως συμβαίνει για τις υπόλοιπες παραπομπές. Θέλοντας να πειραματιστώ, έθεσα στο ChatGPT το ερώτημα της τελευταίας παραγράφου πρώτα στα ελληνικά και μετά στα αγγλικά: «*Αρκεί η τεχνολογία για την επιβολή ρυθμίσεων στα διαδικτυακά τυχερά παίγνια;*» («*Is technology adequate to regulate Internet gambling?*»). Η απάντηση στα ελληνικά ήταν γενικόλογη, πιο πολύ «δημοσιογραφικού» ύφους –ίσως λόγω των πηγών που χρησιμοποίησε το σύστημα– και θα απαιτούσε αρκετές παρεμβάσεις προκειμένου να μην είναι εμφανές ότι το κείμενο προέρχεται από μηχανήμα. Στα αγγλικά η ροή του –πάλι «δημοσιογραφικού» λόγου– ήταν σαφώς καλύτερη, ενώ το σύστημα αναπαρήγαγε και 5-6 σημεία (από αυτά που αναλύθηκαν στη μελέτη), τα οποία παρέθεσε ως αυτά που η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει κατά την επιβολή. Πέραν λοιπόν του ανωτέρω «πειράματος» που δεν ευδοκίμησε, δεν χρησιμοποιήθηκε άλλη μέθοδος τεχνητής σύνταξης κειμένου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Τα στελέχη της ΕΕΕΠ Δημήτρης Παπαδόπουλος και Αντώνης Αλεξίου μου παρέιχαν τις καθοριστικές «τεχνικές» πληροφορίες, όποτε τους ζητήθηκε και τους ευχαριστώ και από τη θέση αυτή.

Με τον Γιώργο Δελλή, συνάδελφο και ομόστυλο αθλητικά, ξεκινήσαμε, τον χειμώνα 2019-20, όπως κάθε αθλητική σαιζόν, εδώ και δεκαετίες, να συζητάμε τους αθλητικούς μας καημούς και τελικά, εν μέσω πανδημίας, καταλήξαμε σε ανταλλαγή απόψεων για τις διαφημίσεις στις φανέλες, το διαδικτυακό στοίχημα, τα μονοπωλιακά δικαιώματα, τον Ιερό Οίκο του Ελέους (Santa Casa da Misericórdia) και την *Liga Portuguesa*, το ΣΤΕ, την παραπομπή στο ΔΕΕ και άλλους χαμαιλέοντες του δικαίου που αποτέλεσαν το έναυσμα για αρκετές από τις διερευνήσεις της παρούσας μελέτης. Για τον επιστημονικό διάλογο τον ευχαριστώ και από τη θέση αυτή.

Ο συνάδελφος, εν ειρηνικούς όπλοις, και φίλος Θανάσης Χρονάς προσφέρθηκε

–και σε αυτήν την 5^η εκδοτική περιπέτεια– να διαβάσει το χειρόγραφο και τον ευχαριστώ από βάθους καρδιάς. Εννοείται, βεβαίως, ότι ενδεχόμενα λάθη ή παραλείψεις βαρύνουν αποκλειστικώς τον συγγραφέα.

Ευχαριστίες επίσης απευθύνονται στον εκδότη Πάνο Σάκκουλα και τον Θωμά Σάμιο που αγκάλιασαν αυτήν την προσπάθεια.

Και σε αυτόν τον αγώνα, η οικογένειά μου, η Λίνα, ο Νίκος, η Ειρήνη, ο Θέμης υπέμειναν με καρτερία τις δικές μου ακαδημαϊκές μου παραξενιές. Οι ευχαριστίες και από αυτήν τη θέση δεν αποτελούν προσχηματική επανάληψη ρουτίνας, αλλά ειλικρινή έκφραση της έγνοιας μου για τον χρόνο που τους έκλεψα.

Κηφισιά, 11 Φεβρουάριου 2024

0. Εισαγωγικές διευκρινίσεις

0.1. Ο χαμαιλέων του δικαίου και το Internet

«[Κ]αὶ σταυρώσαντες αὐτὸν διαμερίζονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες κλήρον ἐπ’ αὐτὰ»¹. Η αναφορά στο Κατὰ Μάρκον Ευαγγέλιο αποδεικνύει ότι η ιδέα της αναζήτησης της τύχης είναι τόσο παλιά, όσο μακρά είναι και η συζήτηση για το αν ο «τζόγος»² είναι αμαρτία. Συνήθως, οι αναλυτές της Βίβλου παραπέμπουν σε αρκετά χωρία³ της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης που ενισχύουν την επιχειρηματολογία εναντίον του εύκολου πλουτισμού και κατ’ επέκταση του τζόγου, παρά ταῦτα η σχετική μελέτη δεν έχει καταλήξει αν τα θεμελιώδη κείμενα του χριστιανισμού αναφέρουν ρητώς κάτι αρνητικό⁴.

Ασφαλώς, η παρούσα μελέτη δεν θα ασχοληθεί με θεολογικού τύπου αναζητήσεις: Το ενδιαφέρον προκύπτει από την αναζήτηση της θέσης του τζόγου σε σχέση με τις ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Ποια είναι, όμως, η φύση του τζόγου; Μέχρι πρόσφατα, η κύρια αντίληψη των ρυθμιστικών παρεμβάσεων σε σχέση με τα τυχερά παίγνια⁵ περιστρέφεται γύρω από την ιδέα ότι «...ο τζόγος είναι κακό...» και ότι ακόμη και η εύπιστη συμμετοχή μπορεί να εξελιχθεί σε πάθος. Για τον σκοπό αυτό ο νομοθέτης καλείται να λάβει μέτρα για τον περιορισμό του τζόγου, να παρέμβει για την αποκατάσταση της κοινωνικής και ηθικής τάξης. Ο τζόγος, σε αυτήν την εκδοχή, εμφανίζεται ως κρατικό προνόμιο, ένα είδος κρατικού μονοπωλίου, χωρίς όμως να είναι υπηρεσία, χωρίς να έχει σχέση με κρατική κυριαρχία. Υπ’ αυτήν τη μορφή του τζόγου, το κράτος επιτρέπει την παικτική δραστηριότητα, αλλά φροντίζει –ή τουλάχιστον προσποιείται ότι φροντίζει– να μην είναι και τόσο ευχάριστη, να μην επιτρέπεται να παίξουν ανήλικοι ή άλλες ευάλωτες ομάδες, τα ποσά περιορίζονται,

1. Κατὰ Μάρκον, 15:24.

2. Το Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, 1998, στο λήμμα «τζόγος» αναφέρει: «...2) (γενικот.) οποιοδήποτε τυχερό παιχνίδι, αλλά και όλα τα τυχερά παιχνίδια στο σύνολό τους (ετυμολογία από το βενετικό *zogo* “παιχνίδι”, ιταλικά “giuoco”, λατινικά “jocus”...». Εφεξής ο όρος θα χρησιμοποιείται χωρίς εισαγωγικά.

3. Βλ. ενδεικτικώς Απ. ΠΑΥΛΟ *Προς Τιμόθεο Α΄*, 16:9-10 «...οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὁδύνας πολλαῖς».

4. Βλ. WILLIAMS ET AL. (EDS.), *Routledge International Handbook of Internet Gambling*, 2017, 360 κ. επ.

5. Στην παρούσα μελέτη θα προτιμηθεί ο όρος «παίγνια» για τα διαδικτυακά τυχερά παίγνια, ώστε να υπάρχει διάκριση με τα «παιχνίδια» που μπορεί π.χ. να είναι ηλεκτρονικά ή διαδικτυακά αλλά όχι «τυχερά».

τα πρακτορεία λειτουργούν συγκεκριμένες ώρες, οι παίκτες καθοδηγούνται σ' ένα είδος παικτικής συμπεριφοράς ηθικά αποδεκτής.

Από την άλλη πλευρά, η βιομηχανία των παιγνίων έχει εξελιχθεί σε σημαντικό πυλώνα της οικονομίας (βλ. οικονομικά μεγέθη κατωτ.) και αξιόλογο παράγοντα εσόδων για τη στήριξη της δημοσιονομικής πολιτικής. Υπ' αυτήν τη μορφή του τζόγου, το κράτος επιθυμεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερη παικτική δραστηριότητα προκειμένου να αυξήσει τα έσοδά του. Ομοίως, η ΕΕ επιθυμεί να εδραιώσει τις βασικές ενωσιακές κατακτήσεις, την ελεύθερη *εγκατάσταση*, την ελεύθερη *διακίνηση αγαθών*, την ελεύθερη *παροχή υπηρεσιών*.

Να λοιπόν μπροστά μας ένας *χαμαιλέων του δικαίου*: άλλοτε εμφανίζεται ως κρατικό μονοπώλιο και πρέπει να μιλήσουμε για παρεμβατισμό και απαγορεύσεις· άλλοτε παίρνει το χρώμα του χρήματος και θα μιλήσουμε για προσωπική ευημερία και διασκέδαση, για ενωσιακές ελευθερίες, για παγκοσμιοποίηση και θέσεις εργασίας· άλλοτε αμαυρώνεται ως παραβατική συμπεριφορά και θα μιλήσουμε για καταστολή, παράνομους και ποινές. Τρεις διαφορετικές μορφές του τζόγου καμουφλάρονται ανάμεσα στις αντιφάσεις και τις παλινδρομήσεις της ενωσιακής και της εθνικής νομοθεσίας. Μέχρις εδώ θα μπορούσε κανείς να αποκριθεί, βεβαιωμένος, ότι τα πράγματα είναι απλά: για τις ρυθμιστικές σταθμίσεις αρκεί να εντοπίσουμε την κατάλληλη δοσολογία μεταξύ παρεμβατισμού και φιλελεύθερων πολιτικών, μεταξύ πατερναλισμού και ελευθερίας.

Κι ύστερα, εμφανίζεται το νέο μέσο, το Internet. Το εργαλείο που διευκολύνει τη γρήγορη επικοινωνία σε ευρείες ομάδες του παγκόσμιου πληθυσμού, χωρίς σύνορα, χωρίς περιορισμούς, με τάση να αμβλύνει τις κοινωνικές και ηθικές αντιρρήσεις. Με βασικό χαρακτηριστικό τη σθεναρή αντίσταση στις παραδοσιακές ρυθμιστικές παρεμβάσεις κατασταλτικού τύπου, το Internet καταφθάνει για να διευκολύνει, μεταξύ άλλων, τη συμμετοχή σε ποικίλα παίγνια που διεξάγονται εξ αποστάσεως (εφεξής Διαδικτυακά Τυχερά Παιγνια – ΔΤΠ).

Πώς θα δαμάσουμε τον χαμαιλέοντα που χρησιμοποιεί το νέο μέσο;

Πράγματι, η τεχνολογία και οι εντυπωσιακές αλλαγές στις τηλεπικοινωνιακές υποδομές υπήρξαν ο βασικός παράγοντας που οδήγησε στην άνθηση των τυχερών παιγνίων εξ αποστάσεως, αρχικά με τη διάδοση, στα τέλη της δεκαετίας του 1980, των εθνικών λοταρίων που, πλέον, παρείχαν εχέγγυα ακεραιότητας και εγκυρότητας. Αυτό το κλίμα⁶ προετοίμασε την έλευση των διαδικτυακών παιγνίων και, κυρίως, τη μεταστροφή των αντιλήψεων, την αποδοχή ότι πρόκειται για μια δραστηριότητα διασκέδασης ηθικά και κοινωνικά αποδεκτή. Στο πλαίσιο των φιλελεύθερων αντιλή-

6. Βλ. π.χ. το 1980 την προφητική ομιλία του συντηρητικού βρετανού βουλευτή Gary Waller: «*Προβλέπω την ημέρα που το ποδοσφαιρικό στοίχημα θα διεξάγεται αυτόματα. Οι άνθρωποι θα κάθονται στο σπίτι τους, θα επιλέγουν τα δελτία και θα σημειώνουν Χ επί της οθόνης της τηλεόρασης...*», κατά παραπομπή σε H. WARDLE, *Games Without Frontiers? Socio-historical Perspectives at the Gaming/Gambling Intersection*, 2021, 27.

ψεων, στην εποχή του Internet, η πολιτική έδωσε έμφαση στην ελευθερία της βούλησης: οι πολίτες είναι ελεύθεροι να προβούν στις «ορθές» επιλογές όταν πρόκειται για επιτρεπόμενες δραστηριότητες που πιθανώς ενέχουν και επιβλαβείς συνέπειες (π.χ. χρήση αλκοόλ, κάπνισμα, χρήση φαρμάκων, εθισμός στο Internet, παίγνια κλπ.).

Η παρούσα μελέτη, συνεπώς, θα διερευνήσει φιλελεύθερες και προστατευτικές πολιτικές, προκειμένου να εντοπισθεί το κατάλληλο μίγμα κανόνων που ταιριάζει στις νέες αντιλήψεις για την παικτική δραστηριότητα, μια δραστηριότητα που μέχρι πρότινος χαρακτηριζόταν ηθικά απαράδεκτη και κοινωνικά καταδικαστέα. Και η τεχνολογία; Πώς μπορεί να βοηθήσει η τεχνολογία για την εφαρμογή αυτού του πολύπλοκου μίγματος κανόνων και αντιλήψεων; Πέραν λοιπόν της ανάλυσης των ρυθμιστικών επιλογών και των λύσεων που επέλεξε ο Έλληνας νομοθέτης, κύριο άξονα της παρούσας προσπάθειας θα αποτελέσει η έρευνα της δυνατότητας επιβολής ρυθμίσεων στα ΔΤΠ, μέσω τεχνολογικών εργαλείων.

0.2. Διάγραμμα της μελέτης

Στις παρούσες Εισαγωγικές Διευκρινίσεις εξετάζονται οι ορισμοί, η ιστορική διαδρομή των ΔΤΠ, η ταξινόμηση και η ένταξή τους στο επιχειρηματικό μοντέλο της βιομηχανίας παιγνίων και τα συστήματα αδειοδότησης. Παρατίθενται επίσης τα οικονομικά μεγέθη και, εν συνεχεία, τα είδη των παρεχόμενων υπηρεσιών και τα είδη των ΔΤΠ.

Στο Α' Μέρος με τίτλο «*Η ανάγκη για ρύθμιση και οι επιλογές του νομοθέτη*» (ενότητες 1-3) εξηγείται το πώς προέκυψε η ανάγκη για ρύθμιση των ΔΤΠ και αναλύονται οι ρυθμιστικές επιλογές που βρίσκονται στη διάθεση του νομοθέτη σε συνδυασμό με τις στρατηγικές επιλογές της ΕΕ και τις μεθόδους εφαρμογής των απαγορεύσεων. Στην 2^η ενότητα παρατίθεται αναλυτικώς η κρίσιμη νομολογία του ΔΕΕ που επηρέασε τις εθνικές νομοθεσίες. Η τελευταία ενότητα αφιερώνεται στις επιλογές του Έλληνα νομοθέτη, με ειδικότερη ανάλυση του μονοπωλίου του ΟΠΑΠ, και στην ιστορική πορεία μέχρι τον εν ισχύ Ν. 4002/2011 και την αδειοδότηση των ΔΤΠ στην Ελλάδα.

Στο Β' Μέρος με τίτλο «*Ειδικά θέματα προς ρύθμιση*» (ενότητα 4) εξετάζονται ορισμένα θέματα σε σχέση με τα ΔΤΠ που απαιτούν ειδική αντιμετώπιση, όπως η ταυτοποίηση και ο έλεγχος της ηλικίας των παικτών, οι έννοιες «υπεύθυνο» παιχνίδι / «υπεύθυνη» συμμετοχή και ο αποκλεισμός παικτών, ο έλεγχος των χρηματικών ροών, η φορολογία, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες («ξέπλυμα» χρήματος), η εμπορική επικοινωνία και η χειραγώγηση αθλητικών γεγονότων.

Στο Γ' Μέρος με τίτλο «*Οι τεχνικές δυνατότητες και το σύστημα "SAFE"*» (ενότητα 5) περιγράφονται οι διαφορετικές τεχνικές δυνατότητες και, ιδίως, το σύστημα «SAFE» και οι τεχνικές του προδιαγραφές, ως συστήματος ρυθμιστικής εποπτείας, έναντι άλλων επιλογών. Ακολούθως περιγράφεται η υλοποίηση του «SAFE» σύμφωνα με τον ελληνικό Κανονισμό Παιγνίων.

Στην τελευταία ενότητα (6) περιλαμβάνονται κάποιες τελικές σκέψεις με κύριο

συμπέρασμα ότι η τεχνολογία αποτελεί το κύριο, αλλά όχι το μόνο, μέσο προκειμένου να εφαρμοστεί ένα τόσο πολύπλοκο νομικό πλαίσιο.

0.3. Μεθοδολογία

Για την παρούσα μελέτη προηγήθηκε έρευνα της νομοθεσίας της ΕΕ σε βασικές δωσιδικίες που επιτρέπουν την αδειοδότηση και την παροχή ΔΤΠ. Παράλληλα ερευνήθηκε η κρίσιμη νομολογία κυρίως του ΔΕΕ, αλλά και του ΣτΕ σε σχέση με τα παίγνια. Η έρευνα αυτή οδήγησε στην περιγραφή του ρυθμιστικού περιβάλλοντος του Α΄ Μέρους, αλλά και στην παράθεση λύσεων για τα ειδικά θέματα του Β΄ μέρους.

Για το Γ΄ Μέρος, πέρα από την έρευνα της της βιβλιογραφίας και των τεχνικών προδιαγραφών του συστήματος «SAFE», ακολούθησε σειρά συνεντεύξεων με στελέχη της ΕΕΕΠ και συγκεκριμένα με τον ασκούντα χρέη Γενικού Διευθυντή κ. Δημήτρη Παπαδόπουλο και τον Διευθυντή Πληροφορικής κ. Αντώνη Αλεξίου. Στη συνέχεια αναλύθηκαν τα τεχνικά δεδομένα διαφορετικών προτεινόμενων λύσεων και η εφαρμογή σε άλλες χώρες. Έμφαση δόθηκε στον τρόπο που αποτυπώθηκε στον ελληνικό Κανονισμό Παιγνίων η αρχιτεκτονική και οι δυνατότητες του συστήματος «SAFE». Η επιχειρηματολογία αντλήθηκε όχι μόνον από τη νομική, αλλά και από την τεχνική βιβλιογραφία.

0.4. Ορισμοί

Τι πρέπει, όμως, να συμπεριλάβει κανείς στα ΔΤΠ; Οι ορισμοί (βλ. κατωτ.) ποικίλουν από χώρα σε χώρα, ωστόσο στις περισσότερες περιπτώσεις «τυχερό» είναι το παίγνιο που προσφέρει μια ευκαιρία κέρδους (ή βραβείου) και εξαρτάται πλήρως ή μερικώς από την τύχη, δηλαδή η έκβαση δεν μπορεί να επηρεαστεί από τον παίκτη. Υπ' αυτόν τον ορισμό στη γενικότερη έννοια «τυχερά παίγνια» κατ' ελάχιστον συμπεριλαμβάνονται:

α) Οι υπηρεσίες *στοιχηματισμού*, σε σχέση με αθλητικά ή άλλα γεγονότα (με ειδικότερη υποκατηγορία: τα εικονικά (virtual) αθλητικά γεγονότα).

β) Οι υπηρεσίες *πόκερ* και *καζίνο*.

γ) Η διεξαγωγή *λοταρίας* και *λαχειοφόρων αγορών* (συμπεριλαμβανομένων αυτών που διεξάγονται από μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και σωματεία).

δ) Οι υπηρεσίες του παιχνιδιού «*bingo*».

ε) Οι υπηρεσίες παιγνίων που αποφέρουν κέρδος και διεξάγονται μέσω παραδοσιακών μέσων μαζικής ενημέρωσης.

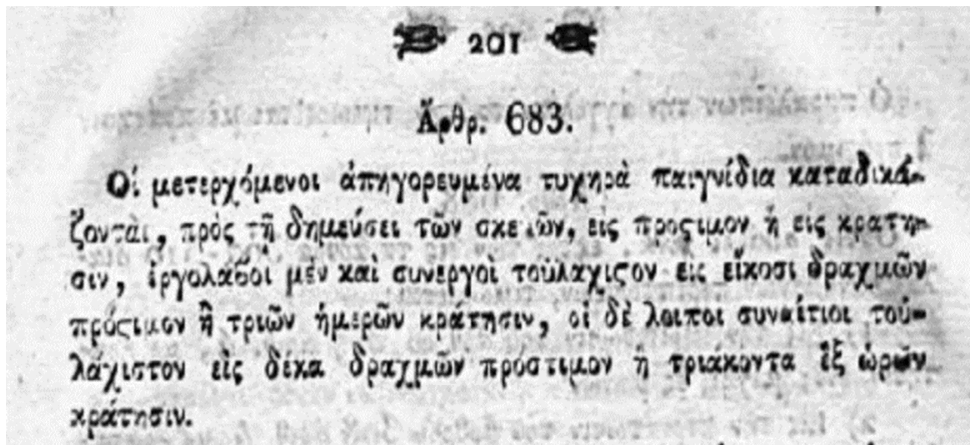
στ) Οι υπηρεσίες προώθησης πωλήσεων μέσω προωθητικών παιγνίων με βραβείο, όταν η συμμετοχή συνδέεται αποκλειστικώς με την πώληση προϊόντων.

0.4.1. Η έννοια «τυχερά παίγνια» στην ελληνική νομοθεσία.

Οι ορισμοί του νομοθέτη για τα τυχερά παίγνια⁷ και εν συνεχεία για τα ΔΤΠ μπο-

7. Σ' εμάς οι βασικές διατάξεις και ορισμοί περιλαμβάνονται στο Δ΄ Τμήμα άρ. 25 έως 54

ρούν να βοηθήσουν για να οριοθετηθεί και το αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Στο σύγχρονο ελληνικό κράτος, η πρώτη⁸ απαγόρευση για «τυχερά παιγνίδια» εμφανίζεται στο άρ. 683 του ποινικού Νόμου του Maurer του 1834⁹:

Εικόνα 1: Η απαγόρευση στον Ποινικό Νόμο του Maurer

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ο Νόμος ΑΡΞΖ¹⁰ του 1884 θεσπίζει μονοπωλιακή

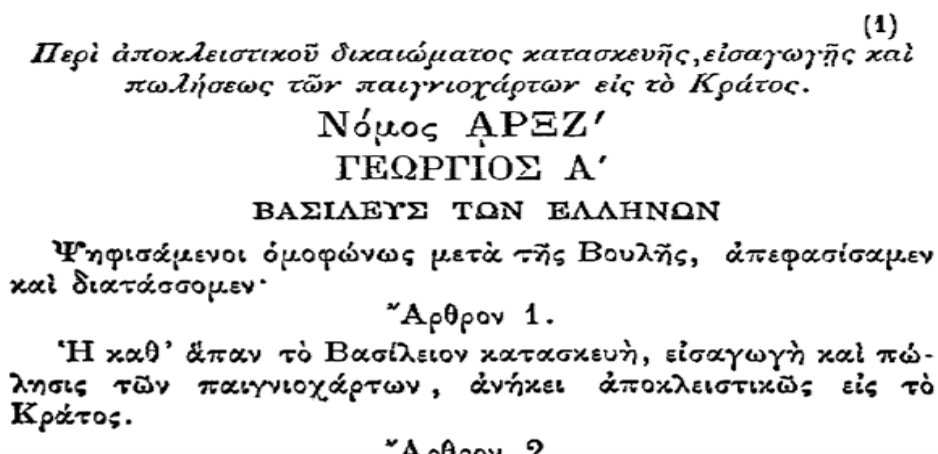
του Ν. 4002/2011 (ΦΕΚ Α' 180/22.8.2011) *Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου – Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση – Θέματα αρμοδιότητας Υπουργείων Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης* – βλ. κατωτ.

8. Για την ακυρότητα των σχετικών συμβάσεων στο ΒΡΔ βλ. ΣΤ.ΔΙΑΜΑΝΤΑΚΟ, *Η εκ παιγνίου ή στοιχήματος ενοχή*, Αρμενόπουλος, ΙΣΤ', 1962, σελ. 193, και τις εκεί παραπομπές στις Νεαρές του Ιουστινιανού και τα Βασιλικά: «...κωλύεται τίς παίξειν επί χρήμασι, πλήν του δι' ἀρετήν τρέχειν ἢ πηδᾶν, ἀκοντίζειν, παλαίειν, μάχεσθαι...» (Βασ. 60.8.2§1).

9. Βλ. άρ. 683-686 Ποινικός νόμος του Βασιλείου της Ελλάδος, εν Αθήναις: εκ του Πρώτου Τμήματος της Β. Τυπογραφίας, 1835 (η έκδοση αυτή του Ποινικού Νόμου του Maurer είναι διαθέσιμη στο ψηφιακό αποθετήριο DikiPedia της πόλης του Βόλου: <http://srv1-vivl-volou.mag.sch.gr>).

10. Νόμος ΑΡΞΖ' του 1884 (ΦΕΚ Α' 208/22.5.1884) *Περί αποκλειστικού δικαιώματος κατασκευής εισαγωγής και πωλήσεως των παιγνιοχάρτων εις το Κράτος*. Για την ανάθεση της εκτύπωσης στην εταιρεία του Γ. Ασπιώτη βλ. <https://www.tovima.gr/2008/11/24/culture/kerkyraikos-eksellinismos/>. Μετά την επιβολή του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου το 1898 (βλ. άρ. 14 του Νόμου ΒΦΙΘ' του 1898, ΦΕΚ Α' 28/26.2.1898), τις εισπράξεις διαχειρίζεται το Υπουργείο Οικονομικών. Ευρέως χρησιμοποιείται ο όρος «τράπουλα» από την ιταλική λέξη «trappola» (παγίδα / δόλος). Πρβλ. επίσης ότι στον ΚΠ-ΤΕΠ χρησιμοποιείται ο όρος τράπουλες και τραπουλόχαρτα.

εξουσία του κράτους για την εκτύπωση, εμπορία και, συναφώς, τη φορολόγηση των παιγνιοχάρτων.

Εικόνα 2: Το κρατικό μονοπώλιο της τράπουλας

Στη συνέχεια ο Νόμος ΑΧΛ΄ του 1888¹¹ *περί Λαχείων* απαγορεύει την έκδοση και κυκλοφορία «λαχείων» εκτός μόνον υπό τις προϋποθέσεις του νόμου αυτού. Ουσιαστικά όμως, για τον ορισμό της έννοιας «τυχερά παίγνια», πρέπει να ανατρέξουμε στον Ν. 2916/1922¹², στον οποίο για πρώτη φορά διακρίνονται τα παίγνια σε *τυχερά*, *τεχνικά* και *μικτά*. (βλ. Εικόνα 3).

11. ΦΕΚ 2/4.1.1888 και εν συνεχεία βλ. Νόμο ΓΚΖ΄ 1904 «*περί συστάσεως λαχείου του Εθνικού Στόλου*» (ΦΕΚ Α΄ 122) και τον Α.Ν. 339/1936 (ΦΕΚ Α΄ 512/16.11.1936) με τον οποίο ιδρύθηκε η Διεύθυνση Κρατικών Λαχείων.

12. Ν. 2916/2022 *περί λειτουργίας τυχερών και μη παιγνίων και φορολογίας αυτών* (ΦΕΚ Α΄ 129/29.7.1922).

Άρθρον 1.

1) Παίγνια, ἐφ' ὧν τὸ ἀποτέλεσμα ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς τύχης, θεωροῦνται κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ παρόντος νόμου ὡς τυχηρὰ παίγνια, τὰ δὲ ἐφ' ὧν τὸ ἀποτέλεσμα ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς τεχνικῆς δεξιότητος τοῦ παίχτου θεωροῦνται ὡς τεχνικὰ παίγνια.

2) Μικτὰ παίγνια, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ παρόντος νόμου, θεωροῦνται τὰ ἐφ' ὧν τὸ ἀποτέλεσμα ἐξαρτᾶται κατὰ μείζονα λόγον ἐκ τῆς τύχης καὶ ἐν μέρει μόνον ἐκ τῆς τεχνικῆς δεξιότητος τοῦ παίχτου.

3) Διὰ Β. διατάγματος, μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ ἐν ἄρθρῳ 16 τοῦ παρόντος νόμου ὀριζομένου γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου, θέλουσι κατανεμηθῇ τὰ διάφορα παίγνια εἰς ἐκάστην τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν. Διὰ τοῦ αὐτοῦ Διατάγματος δύναται νὰ ἀπαγορευθῇ καθολικῶς ὀρισμένου εἴδους τυχηρὰ παίγνια.

Εικόνα 3: Οι κατηγορίες των παιγνίων στον Ν. 2916/1922

Ακολούθησε ο ΑΝ 258/1936 «περί τροποποιήσεως, συμπληρώσεως και κωδικοποιήσεως των περί τυχηρών και μη παιγνίων διατάξεων»¹³ ο οποίος όμως εισήγαγε, ως προς τα μικτά παίγνια, αυστηρότερη πολιτική, επιτρέποντας τη δημόσια διεξαγωγή τους κατ' εξαίρεση μόνον σε ειδικές λέσχες, ενώ τα τυχηρά, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων (π.χ. για φιλανθρωπικούς σκοπούς), ήταν πλήρως απαγορευμένα.

Ο Αστικός Κώδικας δεν δίδει ορισμό για τα παίγνια πέρα από τη διάταξη του άρ. 844¹⁴, αλλά η θεωρία κάνει αναφορά σε «...τυχηρές συμβάσεις, ήτοι συμβάσεων επί των οποίων εξαρτάται εκ τυχερού τινος γεγονόςτος αν εις ή πλείονες των συμβαλλομένων θα αποκομίσουν εκ της συμβάσεως ωφέλειαν...»¹⁵. Εντάσσοντας τα παίγνια στις συμβάσεις που δημιουργούν ατελείς ενοχές, μάλλον υπονοείται ότι οι

13. Και οι τροποποιητικοί αυτού ΑΝ 327/1936, ΑΝ 621/1937 και ΑΝ 625/1941. Οι εν λόγω προπολεμικοί και κατοχικοί νόμοι δεν εμφανίζονται στην ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου. Αναφέρονται κατά παραπομπή από ΣΤ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΚΟ, *Η εκ παιγνίου ή στοιχήματος ενοχή*, Αρμ., ΙΣΤ', 1962, 201 κ. επ.

14. ΑΚ 844 «Από παίγνιο ή από στοιχήμα δεν γεννιέται απαίτηση. Το ίδιο ισχύει και για την αφηρημένη υπόσχεση ή αναγνώριση τέτοιας οφειλής, ή για την έκδοση συναλλαγματικής, ή άλλου χρεωστικού ομολόγου για το σκοπό αυτό».

15. Βλ. Αλ. ΛΙΤΖΕΡΟΠΟΥΛΟ, *Εισαγωγικά Παρατηρήσεις εις άρθρα 844-846 σε Ερμηνεία του Αστικού Κώδικος*, 1976, πλ. 10. Ομοίως ο Δ. ΑΥΓΗΤΙΔΗΣ, *Εισαγωγικές Παρατηρήσεις στα άρθρα 844-864 σε Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ*, ΣΕΑΚ, 2023, πλ. 1-2, σελ. 1911, αναφέρεται στην «...εξάρτηση της καταβολής της παροχής από τυχαίο περιστατικό...». Για την έννοια του «τυχερού», ο Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, ακολουθώντας ανάλυση υπό το πρίσμα του αστικού δικαίου, αναφέρεται σε «συνομολογημένη απόβλεψη στην έλλειψη βεβαίας γνώσης». Βλ. Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, *Έπαθλο σε τηλεπαιγνίδι γνώσεων: στοιχήμα ή justum pretium; Σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 1636/2008*, ΔιΜΕΕ. 1, 2009, 12 κ. επ.